

Bruselj, 15.12.2021
COM(2021) 814 final

SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU IN SVETU

o krepitvi boja proti okoljski kriminaliteti

1. UVOD

Uspeh evropskega zelenega dogovora je v veliki meri odvisen od pravil, namenjenih zaježitvi onesnaževanja, ravnanju z odpadki in varovanju biotske raznovrstnosti. Okoljska kriminaliteta resno ogroža te cilje, zato je treba pospešiti prizadevanja za boj proti njej.

Okoljska kriminaliteta je vse večja težava, ki povzroča znatno škodo okolju in zdravju ljudi v EU in širše ter tudi gospodarstvu. Po podatkih Europol in Programa Združenih narodov za okolje je okoljska kriminaliteta četrta največja kriminalna dejavnost na svetu za nedovoljenim prometom s prepovedanimi drogami, trgovino z ljudmi in ponarejanjem, povečuje pa se za 5–7 % na leto¹. Po navedbah Eurojusta spadajo nedovoljena trgovina z odpadki in prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami, kazniva dejanja onesnaževanja ter nedovoljena trgovina z nevarnimi snovmi med najresnejša kazniva dejanja zoper okolje². Po ocenah iz nedavnih študij³ se letni prihodki nezakonitega trga odpadkov v EU gibljejo med 4 milijardami EUR in 15 milijardami EUR.

Med kršitvami, ki naj bi jih obravnavalo kazensko pravo so: hudo nezakonito onesnaževanje zraka, vode in tal, slabo ravnanje z odpadki, nedovoljena trgovina s prosto živečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami, nedovoljeno pridobivanje mineralov, nedovoljeno preganjanje divjih živali in ptic ter izsekavanje zemljišč na območjih prostoživečih vrst. Vse to zmanjšuje kakovost zraka in vode, onesnažuje tla, škoduje prostoživečim vrstam ter škoduje dragocenim naravnim habitatom ali jih uničuje. Posamezniki in družba kot celota trpijo zaradi učinkov degradacije okolja, med drugim zaradi ogroženosti zdravja. Krožno gospodarstvo je deležno negativnih vplivov, ogrožena je lojalna konkurenca, javnofinančni prihodki so manjši. Žrtve so tako prihodnje kot sedanje generacije.

Kljub škodi, ki jo povzročajo kršitelji, je tveganje, da jih odkrijejo, pogosto majhno, še manjše pa je tveganje pregon in sankcioniranja, z izogibanjem okoljskim zaščitnim ukrepom pa imajo finančne koristi. To pojasnjuje vpletenost organiziranega kriminala. Maja 2017 je Svet v okviru tekočega cikla politike EU za boj proti hudemu in organiziranemu kriminalu boj proti okoljski kriminaliteti vključil med prednostne naloge na področju boja proti kriminaliteti za obdobje 2018–2021. Leta 2021 je bila ta prednostna naloga ponovno potrjena za obdobje 2022–2025⁴.

¹ UNEP-INTERPOL Rapid Response Assessment: The Rise of Environmental Crime – A Growing Threat to Natural Resources, Peace, Development And Security (Ocena hitrega odzivanja UNEP-INTERPOL: Naraščanje okoljske kriminalitete – Vse večja grožnja naravnim virom, miru, razvoju in varnosti), junij 2016.

² Agencija Evropske unije za pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah (2021), Report on Eurojust's Casework on Environmental Crime. Criminal justice across borders (Poročilo o Eurojustovi obravnavi primerov kaznivih dejanj zoper okolje. Čezmejno kazensko pravosodje).

³ [Mapping the risk of serious and organised crime infiltrating legitimate businesses \(Pregled tveganja vdora hudih kaznivih dejanj in organiziranega kriminala v zakonita podjetja\)](#), končno poročilo, pripravljeno za Generalni direktorat Evropske komisije za migracije in notranje zadeve (2021), uredile Shann Hulme, Emma Disley in Emma Louise Blondes, str. 40. V študiji je bilo v skladu z ocenami ugotovljeno povečanje prihodkov na nezakonitem trgu odpadkov v EU za nevarne in nenevarne odpadke ter navedeno, da se bo nezakonito pošiljanje plastičnih odpadkov, izrabljenih vozil in e-odpadkov brez uvedbe učinkovitejših ukrepov predvidoma še povečalo.

⁴ Sklepi Sveta o določitvi prednostnih nalog EU v boju proti hudim kaznivim dejanjem in organiziranemu kriminalu za EMPACT v obdobju 2022–2025, 8665/21, 12. maja 2021. Cilj prednostne naloge na področju okoljske kriminalitete je „onemogočiti kriminalne mreže, vpletene v vse vrste okoljske kriminalitete, zlasti v primeru nedovoljene trgovine z odpadki in nedovoljene trgovine s prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami, pa tudi kriminalne mreže in posamezne podjetnike, ki se ukvarjajo s kaznivimi dejanji, ki se jim uspe infiltrirati v zakonite podjetniške strukture na visoki ravni ali vzpostaviti lastna podjetja, ki omogočajo njihova kazniva dejanja“.

V svojem Sporočilu o strategiji EU za boj proti organiziranemu kriminalu iz leta 2021 (COM (2021) 170 final) je Komisija poudarila potrebo po izboljšanju zakonodajnega okvira, krepitvi zmogljivosti izvrševanja na nacionalni ravni in ravni EU za učinkovitejši boj proti okoljski kriminaliteti ter dodatni krepitvi sodelovanja v okviru evropskih mrež za uveljavljanje okoljskega prava.

Boj proti okoljski kriminaliteti je eden od vidikov področja, ki ga Združeni narodi imenujejo „okoljska vladavina prava“⁵. Izraz opisuje stanje, v katerem so zakoni splošno poznani, se spoštujejo in uveljavljajo, ljudje in planet pa uživajo koristi varstva okolja. Od sprejetja direktive o okoljski kriminaliteti⁶ v letu 2008 se je poglobilo razumevanje izzivov in najboljših načinov za boj proti okoljski kriminaliteti. Po krogu medsebojnega ocenjevanja praktičnega izvajanja in delovanja evropskih politik za preprečevanje in zatiranje okoljske kriminalitete je Svet leta 2019 pripravil poročilo z vrsto priporočil, ki (med drugim) zajemajo sprejetje nacionalnih strategij, medagencijsko sodelovanje in usklajevanje, usposabljanje in statistične podatke⁷.

Za učinkovit boj proti okoljski kriminaliteti mora pravni okvir ustrezati trenutnim izzivom in zagotoviti trdno pravno podlago za njihovo reševanje. Trajnega izboljšanja v boju proti kršitvam ne bo, če država boja proti okoljski kriminaliteti ne bo postavila visoko na agendo izvrševanja, tako na nacionalni kot čezmejni ravni po vsej EU. Z majhno verjetnostjo kazenskih sankcij se kršitelji ne odvrtaajo od okoljske kriminalitete, četudi se zakonodajni okvir izboljša.

V zvezi s tem Komisija poziva tako sozakonodajalca EU kot države članice, naj v ospredje postavijo ukrepe za krepitev boja proti okoljski kriminaliteti.

2. KREPITEV PRAVNEGA OKVIRA EU

Sprejetje direktive o okoljski kriminaliteti leta 2008 je bil pomemben korak k priznavanju vloge kazenskega prava pri učinkovitem varstvu okolja. Z navedeno direktivo je zagotovljeno, da se več hudih kaznivih dejanj zoper okolje v skladu s skupnim dogovorom obravnava kot kazniva dejanja v vseh državah članicah EU.

Vendar ocena Komisije iz leta 2020⁸ kaže, da ima veljavna direktiva o okoljski kriminaliteti znatne omejitve in pomanjkljivosti. Direktiva ni bila posodobljena v skladu s spremembami okoljskega prava EU in ne ustreza trenutnim izzivom. Ne zajema na primer kategorij kaznivih dejanj, kot so nezakonita trgovina z lesom ali nezakonito recikliranje ladij. Kar zadeva praktične učinke Direktive, ta dokaj splošno zahteva, da mora nacionalna zakonodaja vključevati določbe o kazenskih sankcijah, ne zajema pa ravni in vrst sankcij niti vprašanj v zvezi z odkrivanjem ali pregonom okoljske kriminalitete. Obenem je treba izboljšati jasnost glede opredelitev kaznivih dejanj zoper okolje in ključnih pojmov, uporabljenih v Direktivi, kot je „dejanska škoda“.

Ocena še kaže, da se ravni sankcij med državami članicami močno razlikujejo, in zdi se, da njihova uporaba v praksi ni odvrtačilna. Od začetka veljavnosti Direktive se čezmejno sodelovanje ni vidno izboljšalo.

Nasveti strokovnih delavcev na terenu kažejo, da bi bilo za učinkovit boj zoper okoljsko kriminaliteto treba:

- obravnavati kazniva dejanja zoper okolje v okviru širšega pojava okoljskih kršitev ter uporabiti tako upravno kot kazensko pravo;
- zagotoviti preprečevanje in odkrivanje okoljske kriminalitete ter kaznovanje in sanacijo škode;
- vključiti več znanj in spretnosti, disciplin in specializacij;
- zagotoviti visoko raven usklajevanja in sodelovanja med strokovnjaki;

⁵ [Okoljska vladavina prava: Prvo svetovno poročilo | UNEP – Program ZN za okolje](#).

⁶ Direktiva 2008/99/ES Evropskega parlamenta in Sveta o kazenskopravnem varstvu okolja (UL L 328, 6.12.2008, str. 28).

⁷ Končno poročilo o osmem krogu medsebojnega ocenjevanja glede okoljske kriminalitete, dokument št. 14065/19, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14065-2019-INIT/sl/pdf>.

⁸ SWD(2020) 259 final.

- zagotoviti zbiranje in učinkovito uporabo podatkov ter
- dodeliti zadostne človeške in finančne vire.

Da bi se odpravile trenutne pomanjkljivosti Direktive, upoštevali nov razvoj dogodkov in gibanja na področju okoljske kriminalitete ter podprle ključne zahteve strokovnih delavcev, Komisija predlaga, naj se v novi direktivi o okoljski kriminaliteti:

- **posodobi in izpopolni seznam kaznivih dejanj.** Seznam kaznivih dejanj, zajetih v veljavni direktivi, bo posodobljen in dodana bodo nova kazniva dejanja, da bo upoštevano trenutno stanje okoljskega prava EU in da bodo boljše obravnavane najškodljivejše nezakonite dejavnosti. Z revizijo bo povečana pravna varnost, saj bodo zagotovljeni specifični in jasni opisi kaznivih dejanj. Kazniva dejanja, zajeta v predlogu, predstavljajo hude kršitve obveznosti iz področne zakonodaje, veljavne na dan tega predloga⁹. Komisija še naprej pripravlja zakonodajne predloge v okviru evropskega zelenega dogovora. Med njimi so predlogi za zmanjšanje tveganja krčenja in degradacije gozdov, povezanih s proizvodi, ki se dajejo na trg EU¹⁰, ter prihodnji zakonodajni predlog o obnovi narave. Komisija poziva sozakonodajalca, naj proučita dodatno razširitev področja uporabe direktive o okoljski kriminaliteti v skladu z načrtovano novo zakonodajo. S tem bi se moralo zagotoviti, da bodo vsa najhujša kazniva dejanja, zajeta v novi zakonodaji, upoštevana tudi v prihodnji direktivi o okoljski kriminaliteti.

Med **novimi kategorijami kaznivih dejanj**, predlaganimi v novi direktivi o okoljski kriminaliteti, so:

- nezakonita trgovina z lesom;
- nezakonito recikliranje ladij;
- nezakonit odvzem vode, ki povzroča dejansko škodo vodnim virom;
- resne kršitve zakonodaje EU o kemikalijah, ki povzročajo dejansko škodo okolju ali zdravju ljudi;
- dajanje na trg proizvodov, ki s kršenjem obveznih zahtev povzročajo dejansko škodo okolju ali zdravju ljudi zaradi uporabe proizvodov v večjem obsegu;
- viri izpustov snovi, ki onesnažujejo okolje, z ladij;
- hude kršitve zakonodaje o invazivnih tujerodnih vrstah, ki zadevajo Unijo;
- resno izogibanje zahtevam za pridobitev soglasja za izvedbo projektov ter za izvedbo ocene vplivov na okolje, ki povzročajo dejansko škodo;
- hude kršitve v zvezi z ravnanjem s fluoriranimi toplogrednimi plini;

- **okrepi določbe o kazenskih sankcijah.** S predlaganimi določbami o približevanju vrst in ravni sankcij se bo okrepil njihov odvračalni učinek in zagotovila njihova doslednejša uporaba po vsej EU, s tem pa enaki konkurenčni pogoji za podjetja. Predlagani so dodatne sankcije in ukrepi za zagotovitev, da bodo imeli nacionalni sodniki in tožilci na voljo nabor orodij, ki bo omogočal uvedbo prilagojenih sankcij. Določbe o oteževalnih okoliščinah bodo zagotovile učinkovitejše sankcioniranje, med drugim z upoštevanjem povezav z organiziranim kriminalom, preteklim izpolnjevanjem obveznosti storilcev ter oviranjem inšpekcijskih dejavnosti in dejavnosti izvrševanja;

⁹ Kazniva dejanja, povezana s slabim ravnanjem z odpadki, na primer temeljijo na določbah v ustrezni zakonodaji EU, ki ureja ravnanje z odpadki.

¹⁰ Predlog uredbe o dajanju določenega blaga in proizvodov, povezanih s krčenjem in degradacijo gozdov, na trg Unije ter njihovem izvozu iz Unije (COM(2021) 706 final).

- **prizna in okrepi veriga izvrševanja.** Učinkovito izvrševanje kazenskega prava je odvisno od zmogljivosti, znanj in spretnosti ter uspešnosti vsakega člana v verigi, ki povezuje vloge okoljskih inšpektoratov, policije in drugih organov kazenskega pregona, tožilstva ter sodstva. Predlog predvideva sprejetje nacionalnih strategij s skupno prednostno nalogo, da se spodbudijo prizadevanja za kar najučinkovitejši boj proti okoljski kriminaliteti. Da bi se s predlogom okrepila veriga izvrševanja, je njegov cilj zagotoviti razpoložljivost ustreznega specialističnega usposabljanja, učinkovitih preiskovalnih orodij in mehanizmov za sodelovanje med organi pregona v državi članici. Ti ukrepi bi omogočili uspešnejša in bolj primerljiva prizadevanja za boj proti okoljski kriminaliteti po vsej EU. Predlog tudi priznava vlogo evropskih mrež organov pregona;
- **prizna in okrepi vloga državljanov in civilne družbe.** Za učinkovit boj proti okoljski kriminaliteti je obenem treba vključiti državljane in civilno družbo ter zagotoviti zaupanje javnosti v nacionalne sisteme izvrševanja. Kdor opozori na kazniva dejanja zoper okolje in jih prijavi¹¹, pa tudi tisti, ki sodelujejo v kazenskih postopkih, bi morali biti zaščiteni in deležni podpore. Zadevna javnost bi morala imeti možnost, da sodeluje v kazenskih postopkih na podlagi nacionalnih postopkovnih pravil, na primer kot civilna stranka.

Okoljska kriminaliteta je kompleksen pojav in za njeno učinkovito reševanje je potreben celosten strateški pristop na različnih ravneh. Zato je posebno pomembno zagotoviti učinkovito izvajanje okoljskega kazenskega prava v državah članicah.

3. ZAGOTAVLJANJE UČINKOVITEGA IZVAJANJA OKOLJSKEGA KAZENSKEGA PRAVA V DRŽAVAH ČLANICAH

Za uspeh je potreben trden in jasen kazenskopravni zakonodajni okvir, ni pa to dovolj. Potrebni so tudi učinkoviti sistemi kazenskega pregona. Predlog določa minimalne standarde pregona kaznivih dejanj zoper okolje, kot so preiskovalna orodja, viri in sodelovanje. Komisija lahko k temu cilju prispeva tudi na različne druge načine.

Skladnost s programi širšega zagotavljanja skladnosti z okoljsko zakonodajo ter določbami o sankcijah iz okoljske zakonodaje EU

Uporaba kazenskega prava je nazadnje povezana s širšim ciljem: zagotavljanje splošne skladnosti z okoljsko zakonodajo EU. Komisija je leta 2018 ta cilj predstavila v smislu „zagotavljanja okoljske skladnosti“¹². To pomeni kombinacijo ukrepov, ki jih pristojni organi uporabijo za zagotavljanje skladnosti. Sem sodijo spodbujanje skladnosti, preprečevanje kršitev, preverjanje skladnosti, odkrivanje kršitev ter uporaba upravnih ukrepov in ukrepov kazenskega pregona.

Kot je bilo že povedano, strokovni delavci poudarjajo pomen uporabe kazenskopravnih ukrepov, skladnih s širšim zagotavljanjem skladnosti, ter povezave z upravnim izvrševanjem. Za vse kršitve zakonodaje EU so potrebne sankcije¹³, ne le za kršitve, ki upravičujejo kazenskopravne sankcije, zato zakonodajni predlogi Komisije vključujejo določbe o sankcijah¹⁴. Za določanje, katere vrste sankcij so primerne v določenih okoliščinah, je potrebna sposobnost odločanja od primera do primera. Včasih bo šlo za odločitve o pregonu kaznivega dejanja zoper okolje, včasih pa za uporabo upravnih sankcij.

¹¹ Glej tudi Direktivo (EU) 2019/1937 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2019 o zaščiti oseb, ki prijavijo kršitve prava Unije.

¹² Sporočilo Komisije o ukrepih EU za izboljšanje okoljske skladnosti in upravljanja, COM(2018) 10 final.

¹³ Zadeva 68/88, Komisija/Grčija (grška koruza) [1989] ECR 2965, točki 23 in 24.

¹⁴ Primer take določbe je člen 16 Uredbe Sveta (ES) št. 338/97 z dne 9. decembra 1996 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi (uredba CITES). Tudi predlog Komisije za novo uredbo o pošiljkah odpadkov vključuje podrobno določbo o sankcijah.

Morda bo treba uporabiti upravnopravne *in* kazenskopravne ukrepe, kot na primer, kadar dejavnost, ki je kaznivo dejanje, pomeni tudi odgovornost za popravo okoljske škode, če le ti ukrepi ne pomenijo dvojne kazni.

Komisija bo k zagotavljanju skladnosti prispevala:

- z večjo osredotočenostjo na določbe o sankcijah v sektorski zakonodaji EU, tako pri njihovem oblikovanju kot pri njihovem prenosu v nacionalno zakonodajo. Med drugim bo ocenila, ali so poleg takih določb o sankcijah pri spremembah obstoječih in prihodnjih novih določb okoljskega prava potrebne prilagoditve kaznivih dejanj, opredeljenih v direktivi o okoljski kriminaliteti, da se zagotovita učinkovito izvajanje in izvrševanje;
- z okrepljenim sodelovanjem z državami članicami ter strokovnjaki za kazenski pregon na področju okoljske skladnosti in upravljanja, zlasti v okviru Foruma za okoljsko skladnost in upravljanje¹⁵. Ta okvir sodelovanja ji bo omogočil reševanje medsektorskih vprašanj pri uporabi kazenskega in upravnega prava pri izvrševanju¹⁶.

Podpora verigi izvrševanja

Zaradi šibkih členov v verigi izvrševanja so neučinkoviti celotni sistemi. Slabo odkrivanje pomeni, da kazniva dejanja ostajajo neodkrita; preobremenjeno ali slabo usposobljeno tožilstvo pomeni, da se odkrita kazniva dejanja sploh ne preganjajo ali pa se na sojenjih slabo obravnavajo; če sodni sistemi nimajo zmogljivosti ali ne razumejo dinamike kaznivih dejanj zoper okolje, pa prihaja do zamud pri sojenju in nezadovoljivih rezultatov.

Na ravni EU Evropski urad za boj proti goljufijam (OLAF) (v zvezi z upravnim izvrševanjem) ter agenciji Europol in Eurojust predstavljajo oblike sodelovanja in podpore verigi izvrševanja. Prostovoljne evropske mreže okoljskih agencij, inšpektorjev, policije, tožilcev in sodnikov prav tako podpirajo verigo s pospeševanjem izmenjave znanja in izkušenj med strokovnjaki organov pregona in pravosodja. Poleg predlaganih novih določb si bo Komisija prizadevala podpreti verigo izvrševanja na naslednje načine:

- spodbujala bo prostovoljne strokovne mreže, naj uporabijo Forum za okoljsko skladnost in upravljanje za izmenjavo spoznanj o delovanju verige, medtem ko se kazenski pregon razvija, in, kjer je ustrezno, za spletnje tesnejše vezi z agencijami EU, kot je Eurojust;
- pripomogla bo k razvoju orodij in pristopov, s katerimi bo boj proti okoljski kriminaliteti učinkovitejši, na primer, s podporo uporabi geoprostorskih obveščevalnih podatkov in umetne inteligence za zbiranje in primerjavo dokazov o kaznivih dejanjih, kot sta nezakonito odlaganje odpadkov ter uničevanje zaščitenih habitatov¹⁷;
- spodbujala bo uporabo uredbe LIFE za razvoj učinkovitejših načinov boja proti okoljski kriminaliteti¹⁸ in podporo delovanju več ključnih mrež¹⁹;

¹⁵ Sklep Komisije z dne 18. januarja 2018 o ustanovitvi skupine strokovnjakov za okoljsko skladnost in upravljanje (C(2018) 10 final).

¹⁶ V okviru Foruma za okoljsko skladnost in upravljanje je bila vzpostavljena podskupina za sankcioniranje kaznivih dejanj zoper okolje, ki naj bi si med drugim prizadevala zagotoviti skladnost med različnimi deli ustrezne zakonodaje ter opredelitev dobrih praks izvrševanja in sankcioniranja.

¹⁷ Glej Uredbo (EU) 2021/696 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. aprila 2021 o vzpostavitvi Vesoljskega programa Unije in ustanovitvi Agencije Evropske unije za vesoljski program ter razveljavitvi uredb (EU) št. 912/2010, (EU) št. 1285/2013 in (EU) št. 377/2014 in Sklepa št. 541/2014/EU, ki priznava vlogo vesoljskih tehnologij in geoprostorskih obveščevalnih podatkov za zagotavljanje okoljske skladnosti, ki je sedaj vključena v obseg Copernicus (uvodni izjavi 77 in 78 ter člen 49(4), točka (b), in člen 51(1), točka (a)).

¹⁸ Glej Uredbo (EU) 2021/783 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2021 o vzpostavitvi Programa za okolje in podnebne ukrepe (LIFE) ter razveljavitvi Uredbe (EU) št. 1293/2013. Koristna primera uspešnih ustreznih projektov, ki sta se v preteklosti financirala v okviru instrumenta LIFE, sta projekt LIFE SMART Waste (LSW), ki je potekal kot inovativno

- razmislila bo, ali bi prihodnji zakonodajni predlogi morali vključevati določbe o preverjanju skladnosti in odkrivanju kršitev za krepitev določb o sankcijah in splošnega zagotavljanja skladnosti;
- izboljšala bo vključenost okoljske kazenske zakonodaje v tekoče programe usposabljanja za sodelovanje z nacionalnimi sodniki in tožilci v EU in širše²⁰;
- spodbujala bo Evropsko večdisciplinarno platformo proti grožnjam kriminala (EMPACT) kot varnostno pobudo držav članic in prispevala k njej za ugotavljanje, prednostno razvrščanje in obravnavo groženj, ki jih predstavljajo organizirani kriminal in huda mednarodna kazniva dejanja, vključno z okoljsko kriminaliteto, kar bo ključna prednostna naloga za obdobje 2022–2025 ter konkretne operativne ukrepe.

Komisija bo obenem proučila morebitno razširitev mandata urada OLAF v področni zakonodaji za izvajanje upravnih preiskav kaznivih dejanj zoper okolje.

Pomembno je, da tudi države članice prispevajo k podpori verigi izvrševanja na ravni EU, predvsem z omogočanjem in spodbujanjem udeležbe svojih strokovnjakov v prostovoljnih evropskih mrežah. Brez tega bo težje zagotoviti koheziven in enakomeren pristop k boju proti okoljski kriminaliteti po vsej EU.

Izkoriščanje znanja strokovnjakov na področju kazenskega pregona

Boj proti okoljski kriminaliteti je kompleksen v smislu potrebnega poznavanja prava, postopkov ter človekove interakcije z okoljem. Ustrezno znanje imajo tako posamezni strokovni delavci kot organi in institucije za kazenski pregon ter pravosodni organi in institucije. Evropska mreža institucij za izobraževanje v pravosodju (EJTN) izvaja visokokakovostno usposabljanje in podaja ključno znanje delavcem v pravosodju na tem področju.

Zaključek osmih krogov medsebojnih ocenjevanj v Svetu je primer koriščenja takega znanja. Drug primer so smernice o boju proti okoljski kriminaliteti in povezanim kršitvam, ki jih je leta 2021 potrdil Forum za okoljsko skladnost in upravljanje²¹. Slednje so rezultat obsežnega sodelovanja med Komisijo, državami članicami in mrežami strokovnjakov. Med drugimi primeri so delo, ki so ga opravile mreže strokovnjakov v zvezi s temami, kot so na tveganjih temelječi inšpekcijski pregledi ter dobre prakse in koeficienti za teže kršitve pri kazenskem pregonu in izrekanju kazni²². Z razvojem določb in praks kazenskega prava bodo ustvarjene priložnosti za nadaljnjo uporabo takega strokovnega znanja.

EU bo skušala na svoj način prispevati tako, da bo:

- dejavno razširjala in promovirala delo, ki je že bilo opravljeno v sodelovanju s strokovnimi delavci, tudi v okviru mreže EJTN;

partnerstvo med ključnimi evropskimi organi med letoma 2014 in 2020 ter pokazal na inovativne načine razumevanja, obravnavanja in zmanjševanja kaznivih dejanj, povezanih z odpadki, ter projekt IMPEL LIFE SWEAP, ki se je začel leta 2018 in bo potekal do leta 2023 s poudarkom na pošiljkah odpadkov, ukrepih izvrševanja ter evidentiranju trendov pri nezakonitih pošiljkah odpadkov.

¹⁹ Uredba LIFE priznava vlogo mrež, kot so IMPEL, ENPE in EUFJE (uvodna izjava 33, člen 13 in Priloga I).

²⁰ Gradivo za usposabljanje, ki je bilo v okviru tega programa že pripravljeno, je [na voljo na spletu](#).

²¹ Smernice o boju proti okoljski kriminaliteti in povezanim kršitvam so [objavljene na spletu](#).

²² V okviru projekta IMPEL je bil na primer pripravljen dokument s smernicami o ciklu okoljskih inšpekcijskih pregledov, o inšpekcijskih pregledih odlagališč odpadkov s predstavitvami najboljših praks iz različnih pravnih sistemov in poudarjanjem pomena ustreznega načrtovanja inšpekcijskih pregledov. Evropska mreža tožilcev za okolje (ENPE) je pripravila poročilo [Sanctioning Environmental Crime – Prosecution and Judicial Practices \(Kaznovanje okoljske kriminalitete – Pregon in sodna praksa\)](#).

- spodbujala mreže strokovnih delavcev, da se ugotovijo problematična področja ter oblikujejo praktični nasveti za njihovo obravnavo.

Podpora okoljevarstvenikom, žvižgačem in žrtvam

Breme boja proti okoljski kriminaliteti nosijo javni organi, toda priznati je treba tudi vlogo okoljevarstvenikov in žvižgačev, pa tudi položaj žrtev.

Boj proti kaznivim dejanjem, povezanim s prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami, v veliki meri temelji na prizadevanjih specializiranih nevladnih organizacij (NVO), ki razkrivajo kriminaliteto, zbirajo dokaze o njej ter opozarjajo na njene učinke. Civilna družba, vključno s številnimi NVO, ima splošneje pomembno vlogo pri opozarjanju organov na težave, kot je nezakonito odlaganje odpadkov. Žvižgači imajo lahko ključno vlogo pri razkrivanju kaznivega ravnanja gospodarskih družb. Prva strategija [EU o pravicah žrtev \(2020–2025\)](#)²³ med drugim zajema tudi žrtve okoljske kriminalitete, v njej pa je opozorjeno, da so žrtve okoljske kriminalitete lahko posebno izpostavljene sekundarni viktimizaciji, ustrahovanju in maščevanju, zlasti če ima okoljska kriminaliteta obliko organiziranega kriminala.

Komisija si bo še naprej prizadevala podpirati okoljevarstvenike, žvižgače in žrtve tako, da bo:

- spodbujala uporabo uredbe LIFE pri projektih, pri katerih gre za sodelovanje okoljevarstvenikov v boju proti okoljski kriminaliteti;
- spodbujala države članice, naj vzpostavijo učinkovite sisteme za obravnavo pritožb, ki bodo civilni družbi omogočali varno obveščanje pristojnih organov o kaznivih dejanjih zoper okolje²⁴;
- kot je napovedano v delovnem programu Komisije za leto 2021, sprejela predlog zakonodaje zoper nepošteno pravljanje, usmerjeno na novinarje in zagovornike pravic, vključno z okoljevarstveniki.

Krepitev odgovornosti gospodarskih družb

Z obravnavanjem kaznivih dejanj zoper okolje in škode, ki jo ta povzročajo, se odpirajo najrazličnejša vprašanja, vključno z odgovornostjo za okoljsko škodo in odgovornostjo gospodarskih družb v okolju, kjer se na trgih pojavljajo oskrbovalne verige, ki so ranljive za kazniva dejanja in druge kršitve²⁵.

Komisija se zaveda, da bo boj proti okoljski kriminaliteti učinkovitejši, če bo del širšega prizadevanja za krepitev odgovornosti gospodarskih družb ter če bo zagotovljeno upoštevanje načela „onesnaževalec plača“.

Vzporedno z delom na področju okoljske kriminalitete bo Komisija:

- izvedla drugo vrednotenje Direktive 2004/35/ES o okoljski odgovornosti, v katerem bo proučila, kako izboljšati uporabo načela „onesnaževalec plača“ pri okoljski škodi. Medtem ko je cilj obeh direktiv (direktiva o okoljski kriminaliteti in direktiva o okoljski odgovornosti) okrepitev varstva okolja, direktiva o okoljski kriminaliteti obravnava posamezne kršitve okoljske zakonodaje, direktiva o okoljski odgovornosti pa popravne ukrepe, ki jih je treba sprejeti za popravilo okoljske škode;

²³ COM(2020) 258 final.

²⁴ Forum za okoljsko skladnost in upravljanje je leta 2019 odobril vademekum o reševanju pritožb in vključevanju državljanov. Glej <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/1fc175c2-8051-11ea-b94a-01aa75ed71a1>. Komisija je pripravila tudi povzetek: <https://ec.europa.eu/environment/system/files/2020-09/Environmental%20complaints%20-%20summary%20guide.pdf>.

²⁵ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 20. maja 2021 o odgovornosti podjetij za okoljsko škodo (2020/2027(INI)).

- kot je bilo napovedano v delovnem programu Komisije za leto 2021, predstavila predlog zakonodaje o trajnostnem korporativnem upravljanju, da bi spodbudila dolgoročno trajnostno in odgovorno ravnanje gospodarskih družb.

4. ŠIRŠI POGLED: MEDNARODNA RAZSEŽNOST

Boj proti okoljski kriminaliteti ima tudi mednarodno razsežnost. Nedovoljena trgovina s prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami lahko izvira iz držav zunaj EU, nedovoljena trgovina z odpadki ter s prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami pa imata resne negativne učinke, tudi zunaj meja EU. Zaradi svetovne narave oskrbovalnih verig bi se EU lahko znašla v položaju, ko uvažata blago in storitve, pri katerih gre za hude oblike uničevanja okolja. Zaradi svetovnega značaja podnebne krize in krize biotske raznovrstnosti bo okoljska kriminaliteta, ki poteka drugje na planetu, negativno vplivala tudi na EU, posebno kadar je velikega obsega in ogroža svetovne skupne dobrine.

Na mednarodni ravni se vse več pozornosti posveča obravnavanju težav v zvezi z okoljsko kriminaliteto, krepi se tudi spoznanje, da je trajne spremembe mogoče doseči s skupnim ukrepanjem. Zato je na tem področju treba še naprej spodbujati mednarodno sodelovanje. Vse več pozornosti se obenem namenja zlorabam, ki se dogajajo v velikem obsegu ter z veliko ali dolgotrajno škodo za okolje (znanim tudi kot „ekocid“)²⁶, nova direktiva o okoljski kriminaliteti pa prispeva k obravnavi teh tem, tako da krepi boj zoper okoljsko kriminaliteto. Okoljska kriminaliteta lahko prispeva k podžiganju konfliktov in nestabilnosti, saj je pogosto povezana s financiranjem oboroženih skupin in civilnih konfliktov ter degradacijo okolja. Kot je pojasnjeno v uvodu, je okoljska kriminaliteta po vrednosti dejansko četrta najboljšežnejša oblika kriminalitete na svetu. Nedovoljena trgovina s prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami, nezakonita sečnja in povezana nezakonita trgovina z lesom ter nezakonito trgovanje z odpadki so postali resna grožnja varnosti, politični stabilnosti, gospodarstvu, naravnim virom in kulturni dediščini mnogih držav in regij. Poleg učinkov na okolje je vse več dokazov, da korupcija, ki izhaja iz okoljske kriminalitete in omogoča njen razcvet, ustvarja spiralo, ki spodkopava vladavino prava, spodbuja druge kriminalne dejavnosti in ogroža varnost. Hkrati uničevanje in degradacija okolja, ki se uporabljata kot orožje v vojni ali pa sta posledica napadov in dejavnosti, ki vzdržujejo konflikte, nazadnje ovirata okrevanje prebivalstva, prizadetega zaradi konfliktov, ki je pri možnostih preživljanja in doseganju dobrobiti odvisno od naravnih virov. Pomembno je zavzemanje za varstvo naravnega okolja v oboroženih konfliktih v skladu z mednarodnim humanitarnim pravom na svetovni ravni.

Da bi EU prispevala k boju proti okoljski kriminaliteti na svetovni ravni, je velika podpornica Mednarodnega konzorcija za boj proti kriminaliteti, povezani s prostoživečimi vrstami (ICWC), partnerstva, ki vključuje sekretariat Konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami, Mednarodno organizacijo kriminalistične policije (INTERPOL), Urad Združenih narodov za droge in kriminal, Svetovno banko in Svetovno carinsko organizacijo. Konzorcij si prizadeva za usklajeno podporo nacionalnim organom kazenskega pregona na področju prostoživečih vrst ter povezanim podregionalnim in regionalnim mrežam. Unija bi morala obenem povečati svojo podporo usposabljanju osebja organov kazenskega pregona in članov sodstva v državah, ki so vpletene v okoljsko kriminaliteto na svetovni ravni. K tem prizadevanjem lahko prispevajo tudi dejavnosti skupne varnostne in obrambne politike.

²⁶ Glej na primer resolucijo Evropskega parlamenta z dne 20. maja 2021 o odgovornosti podjetij za okoljsko škodo, v katere točki 12 je navedeno, da „je [Evropski parlament] seznanjen z vse večjo zavezanostjo držav članic, da si bodo prizadevale za priznanje ekocida na nacionalni in mednarodni ravni; poziva Komisijo, naj preuči [...] pomen [genocida] za pravo in diplomacijo EU“.

Enako pomembno je, da EU obravnava vprašanja, povezana z okoljsko kriminaliteto, v dvostranskih odnosih s partnerskimi državami. Pospešitev boja zoper okoljsko kriminaliteto je in bi morala vse bolj biti del političnega dialoga in dialoga o politikah EU ter področje dvostranskega in regionalnega sodelovanja.

Boj proti okoljski kriminaliteti v EU ima širšo globalno razsežnost, saj je med drugim potreben za uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja. Krepitev tega boja v EU bo Uniji pomagala dajati zgled in delovati kot učinkovita globalna partnerica.

Komisija in visoki predstavnik bosta:

- spodbujala boj proti okoljski kriminaliteti na mednarodni ravni, med drugim v sodelovanju s programom UNEP in v okviru večstranskih okoljskih dogovorov;
- revidirala akcijski načrt EU za boj proti nedovoljeni trgovini s prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami ob upoštevanju dosedanjih izkušenj z njegovim izvajanjem;
- še naprej sodelovala v globalnih večstranskih forumih in z ustreznimi mednarodnimi in regionalnimi organizacijami (kot so UNEP; Interpol, UNODC) za krepitev mednarodnega sodelovanja v boju proti nedovoljeni trgovini s prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami in kaznivim dejanjem v zvezi z gozdovi ter izkoristila nadnacionalno razsežnost tega vprašanja; gradila na sodelovanju s konzorcijem ICCWC s ciljem krepitev policije, pravosodnih sistemov in mejnih kontrol držav, izpostavljenih nedovoljeni trgovini s prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami ter v zvezi z gozdovi;
- okrepila prizadevanja, da se vprašanja v zvezi z bojem proti okoljski kriminaliteti vključijo v politične dialoge s partnerskimi državami, kot je ustrezno, zlasti s tistimi, v katerih je okoljska kriminaliteta najhujša ali se ponavlja;
- še naprej krepila sodelovanje s partnerskimi državami za zmanjšanje kriminalitete v zvezi s prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami ter gozdovi (vključno z divjim lovom), na primer s krepitvijo zmogljivosti ustreznih deležnikov vzdolž vrednostne/oskrbovalne verige, od trgovcev na drobno do udeležencev v mednarodni trgovini ter potrošnikov, obenem pa obravnavala temeljne vzroke kaznivih dejanj zoper okolje;
- še naprej zagotavljala partnerskim državam podporo EU pri izvajanju povezanih večstranskih okoljskih sporazumov v zvezi z odpadki in vprašanji, povezanimi z onesnaževanjem, posodabljanju predpisov in krepitvi zmogljivosti za njihovo izvrševanje;
- skrbno spremljala mednarodni razvoj dogodkov v zvezi z opredelitvijo ekocida in morebitnimi odzivi nanj²⁷;
- razvila možnosti za vzpostavitev programov usposabljanja v sosedstvu in partnerskih državah EU na področju preprečevanja okoljske kriminalitete in boja proti njej, tako za strokovne delavce na področju kazenskega pregona kot za strokovne delavce v pravosodju. K tem prizadevanjem bi lahko prispevale dejavnosti skupne varnostne in obrambne politike;
- v okviru mehanizma EU za zagovornike človekovih pravic še naprej neposredno podpirala zagovornike človekovih pravic, ki so izpostavljeni tveganjem po vsem svetu, vključno z okoljevarstveniki;

²⁷ Kar zadeva razmisleke, ki potekajo v okviru Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča (ICC), je treba opozoriti, da Evropska unija ni podpisnica Rimskega statuta.

- še naprej podpirala partnerice EU, vključene v politike širitve in sosedstva, npr. s krepitevijo zmogljivosti, za boj proti okoljski kriminaliteti in drugim hudim kaznivim dejanjem, vključno z okrepljeno učinkovitostjo okoljskih inšpekcijskih pregledov ter z izvrševanjem upravnega in kazenskega prava, ter
- spodbujala ukrepe za ozaveščanje in podpirala skladnost s predpisi mednarodnega humanitarnega prava o varstvu naravnega okolja v oboroženih konfliktih.